

A gepárd jövője

[Írta és fényképezte Buzás Balázs (balazsbuzas.com)]

A Föld leggyorsabb szárazföldi ragadozójának, a gepárdnak (*Acinonyx jubatus*) arab neve *fahad*. De hogy kerül az afrikai természetfilmekből jól ismert gepárd az arabokhoz? Bármilyen meglepő, a gepárd egyik alfaja, az arab gepárd (*A. j. venaticus*) valaha egész Észak-Afrikát, sőt Délnyugat-Ázsiát is benépesítette.

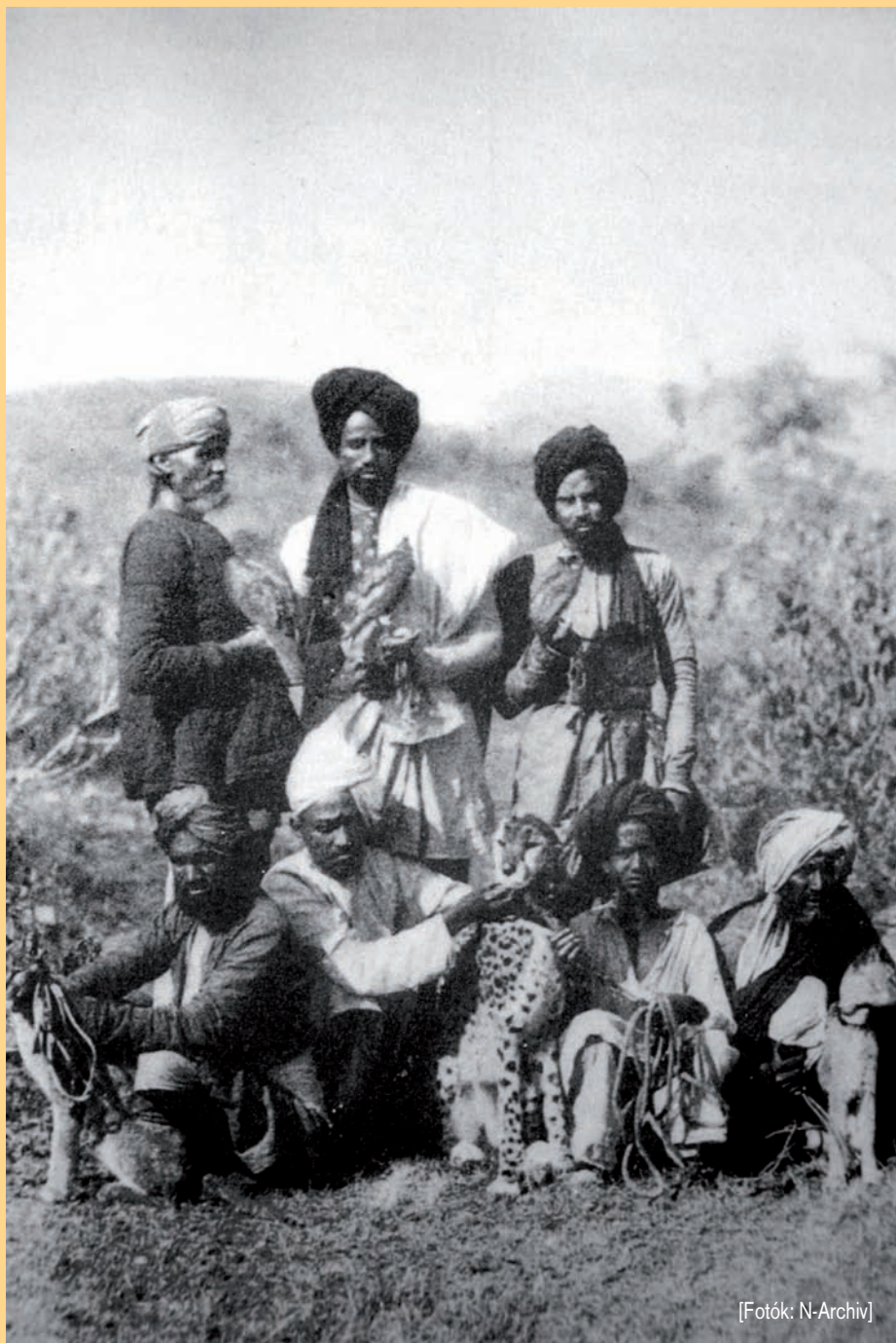
Az észak-afrikai példányokról rendelkezésre álló kevés fénykép alapján a kietlen sivatagos tájban szaladó nagymacska egy rosszul táplált, fiatal gepárdra hasonlít, színezete és pettyei is világosabbak a Szaharától délre eső régióban élő gepárdénál. Az arab gepárd valószínűleg kevesebb táplálékhoz jut, mint déli fajtársai, így az egyesek szerint elkerülhetetlen kipusztulása egy természetes folyamat része. Az egykoron dús legelőkkel borított szavannai ökoszisztéma helyét mára Földünk legnagyobb sivataga borítja, és a megváltozott körülményekhez alkalmazkodni képtelen élőlényekre – a jövőben Kelet-Afrika gepárdjaira is – ez a szomorú sors

vár. A nehezen kutatható, hatalmas területen élő arab gepárd ökológiájáról keveset tudunk. Életnyomokból megállapítható, hogy táplálékát elsősorban vadjuhok, vadkecskék, gazellák, nyulak és kistrácsálók alkotják, de a nomádoktól elrabolt fiatal tevéket is az ő számlájára írják.

Kevésbé köztudott, hogy a vadászatra be-tanított gepárdok is észak-afrikai eredetűek. A XIX. és XX. század fordulóján még innen került a legtöbb állat a gazdag arab sejkek és indiai maharadszák tulajdonába. Ezen arisz-tokratákat persze csak a vadászat érdekelte, az agarakkal ellentétben, a gepárdok te-nyésztésével nem igazán törődtek. A nagy Akhbar indiai uralkodó ezer gepárdból álló gyűjteményében mindössze egy alkalommal jegyezték fel utódokat. A folyamatos vadbe-fogás tehát tovább ritkította csekély állomá-nyukat, így mára csak két kisebb populáció maradt fenn a Szahara délnyugati sivatagai-ban és egy másik – azonos alfajt képviselő, de ázsiai gepárdnak is nevezett – állomány Irán-ban. Sokan feltételezik azonban, hogy ez a csodás ragadozó nem tűnt el teljesen a Sza-hara kietlen homokdűnéi közül. Dr. Mostafa Saleh, a kairói El-Azhar Egyetem kutató-bio-lógusa szerint az arab gepárd fennmaradása elsősorban a gazellák lététől és a teljes vadá-szati tilalomtól függ. Ez utóbbit a hajdani és a ma feltételezett élőhelyek zömében már korábban elrendelték. Saleh jelenleg a líbiai határ közelében található, nagy kiterjedésű Siwa-oázis és ettől keletre, a Quattara-mé-lyedésben élő emlősök után kutat, miközben sorra járja a Quattara elfeledett kis oázisait, hogy az ott élő emberektől szerezzen napra-kész információkat a területen élő állatok, köztük a gepárd felbukkanásáról. Siwa kör-nyéken még ma is élnek gazellák, de gepárd-nak az utóbbi emberöltőben nyomát sem lát-ták. Quattara eldugott aszóvölgyeiben még van esély, de az itt élő populáció egyedszáma ismeretlen, sorsa bizonytalan. Algéria, Csád, Mali és Niger határvidékén 300-500 példány élhet, míg Nigerben további 200 példány lé-tezése valószínű.

A gepárdokkal vadászó maharadszák föld-jén, Indiában az utolsó gepárdot 1947-ben lőtték, de az Ázsiában élő gepárdok léte az utóbbi évtizedben biztatóra fordult. Iránban a természeti és kulturális örökség részeként tekintenek az ország területén élő gepárdok-ra, ezért a Globális Környezetvédelmi Inté-zet, az amerikai Vadvédelmi Társaság (WCS), a Londoni Zoológiai Társaság (ZSL) és az iráni egyetemisták által alapított Iráni Ge-párd Társaság (ICS) e ragadozók védelmére

[Fotók: N-Archiv]

Három vadászmadárral, két vadászkarakállal és egy vadászgepárral készülnek mestereik a különleges hajszára

I A királygepárd

A Dél-Afrikában élő gepárdok különös színváltozata, a királygepárd sokáig a kriptozoológia (kihaltak vélt állatokkal foglalkozó tudományág) tárgykörébe tarto-zott. A különös mintájú, összefüggő foltokkal és csí-kokkal tarkított gepárdot először 1926-ban észlelték Zimbabweban, és Reginald Innes Pocock nemsokára önálló fajként (*A. rex*) írta le. Ezt az elméletet az 1930-as években többen cáfolták, és a rendelkezésre álló kevés gerezna alapján megállapították, hogy csupán egy színváltozatról van szó. Ezt támasztotta alá 1981-ben a dél-afrikai De Wildt Gepárd és Vadvédelmi Tröszt telepén a faj egyedeinek többségére jellemző mintá-zatú gepárdszülők ivadékaként született királygepárd is. Azóta a királygepárdok száma ugrásszerűen me-gnőtt, olyannyira, hogy még a bécsi és a müncheni állat-kert is büszkélkedhet velük.

közös programot dolgozott ki. A legnagyobb probléma az élőhelyek elsivatagosodása és a fárszi nyelven *yuz palang*nak hívott gepárd táplálékául szolgáló gazellák és vadjuhok eltűnése. A kutatóknak a Kárpát-medence méretű Dasht-e-Kavir kőszivatagában nincs könnyű dolguk, a legfontosabb teendő a megmaradt populáció feltérképezése és a védett területek kiterjesztése, felügyelete. A sivatagos területen szétszóródva élő állomány az 1970-es évek elején becsült kétszáz példányról mára felére zsugorodott. A rejtett életmódot folytató, félénk gepárdok feltételezett élőhelyére jelenleg fotócsapdákat telepítenek, amelyek egy infraérzékelő segítségével automatikusan lefényképezik az előttük elhaladó állatokat. Még ez évben szeretnének nyolc példányt befogni, és rádiós nyakörvvel ellátni, hogy megállapítsák territóriumuk méretét. Az iráni Beludzsisztán és Pakisztán déli területein végzett terepmunka során a kutatók arab gepárdokkal nem találkoztak, bár lehetséges, hogy Türkmenisztán és Afganisztán területén még élnek ezek a csodálatos nagymacskák. Az arab gepárd fennmaradásának egyetlen esélye a nemzetközi összefogásban és a helyi lakosság érdekeltiségének megszerzésében rejlik.

A tervek szerint az iráni Khosh Yeilagh védett területen fennmaradt állomány esetleges szaporulata képezné a Türkmeniából és Kazahsztánból az 1960-as években kipusztult gepárd visszatelepítésének alapját. Zárt térszaporításuk fontos lenne, de az ehhez szükséges példányok befogása tovább rontaná a vadon élő állomány esélyeit. Iránban a vadászoktól időről időre elkobzott gepárdkölykök a teheráni Pardisan Park tenyésztelére kerülnek, jelenleg egyetlen példányt gondoznak. Az Állatkertek Világszövetségének tagjai közül egy sem rendelkezik szaharai vagy ázsiai származású példányokkal, a fogásban tartott gepárdok egytől egyig a dél-afrikai populációkból kerülnek ki. India is innen szerezne be a visszavadtatás céljára szánt tenyészállományt, de talán előbb a területen élő tigris és ázsiai oroszlán védelmét kéne megoldaniuk. Az indiai bürokraták évtizedek óta nem hajlandók a Gir-erdőben rekedt ázsiai oroszlánokat más államok védett területeire áttelepíteni, így az állományra nézve egyetlen betegség is végzetes lehet.

Az iráni tanulmányutamon nyújtott segítségért külön köszönet a DOE, a Golestan Egyetem, a Pardisan Park és az általam meglátogatott nemzeti parkok munkatársainak segítségéért és a perzsa emberek vendégszeretetéért.

További információk:

iraniancheetah.org – Iráni Gepárd Társaság (Iranian Cheetah Society, ICS)
wcs.org – Vadvédelmi Társaság (Wildlife Conservation Society, WCS)
zsl.org – Londoni Zoológiai Társaság (Zoological Society of London, ZSL)
cheetah.org – Gepárdvédelmi Alapítvány (Cheetah Conservation Foundation)
dewildt.org.za – De Wildt Gepárd és Vadvédelmi Tröszt (De Wildt Cheetah and Wildlife Trust)
thesavannahcheetahfoundation.com – Szavanna Gepárd Alapítvány (The Savannah Cheetah Foundation)

A villámgyors vadászt nagy becsben tartották, napi fürdetés járt neki

A vadászgepárdot speciális szekéren szállították

Indiai vadászcsapat gepárdokkal való antilophajszára készül

